

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

УДК 314.18:316.42

DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/19.7>

Волощук К.Б.

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки, підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності

Подільський державний аграрно-технічний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0855-8781>

Волощук Ю.О.

доктор економічних наук, доцент,
директор навчально-наукового інституту заочної і дистанційної освіти

Подільський державний аграрно-технічний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5629-9502>

ФОРМУВАННЯ, ОЦІНКА І РОЗШИРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ЗРОСТАННЯ РІВНЯ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ

Стаття присвячена виявленню світових та регіональних тенденцій, визначенню проблем та детермінант впливу на розширення можливостей зростання рівня людського розвитку. Підтверджено зростання рівня життя й задоволення первинних потреб, а також виходу на перший план цінностей іншого порядку. Розглянуто показники, що застосовуються для розрахунку індексу людського розвитку на рейтинговій шкалі за двома варіантами розрахунків, а саме національною та методикою ООН. Проведено групування рівнів людського розвитку за національною та адаптованою методикою ООН. Визначено розташування регіонів України за Індексом людського розвитку на рейтинговій шкалі за двома варіантами розрахунків. Встановлено позитивну тенденцію зростання рівня людського розвитку загалом по Україні та у всіх регіонах, а також зменшення величини розривів між вищим та середніми рівнями, що хоча й не заперечує тенденцію зростання, але свідчить про скорочення розривів міжобласних рівнів людського розвитку за особливостями динамічних зрушень.

Ключові слова: тенденції, рівні, людський розвиток, метрики, цілі, безпека, індекс, соціальні дисбаланси, нерівності, мобільність, природа, можливості, активність, дії.

Постановка проблеми. Сьогоднішня ознаменувалася змінами підходів до оцінювання розвитку країн світу. Можна зауважити, що ключовою метою та найбільш важливим детермінантом і чинником соціально-економічного розвитку виступають люди як епіцентр прогресу. Людський розвиток формує зміст сучасних підходів до проблем забезпечення сталого розвитку. Останніми роками концепція людського розвитку значно збагатилася змістовно і трансформувалася в реальну основу довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку більшості країн.

Результатом такого переосмислення стала розроблена експертами ООН Концепція людського розвитку, спрямована на забезпечення розвитку в інтересах і власними силами людини. Для реалізації Концепції необхідне створення сприятливого з позицій людського розвитку економічного, інноваційного, політичного, соціального та екологічного середовища. У сучасному світі значення проблем людського розвитку визначається кількома чинниками, зокрема посиленням соціальної орієнтації економіки у розвинених країнах, загостренням проблем нерівномірності роз-

витку населення розвинених країн та країн, що розвиваються.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Погляди на розвиток економічної системи крізь призму людського розвитку не є новими. Роль людини в економіці відображена у наукових працях У. Петі, А. Сміта, Д. Рікардо, А. Маршалла, Дж.М. Кейнса та інших учених. В Україні дослідженнями людського розвитку, зокрема демографічної ситуації, займаються О.М. Гладун, С.Ю. Аксьонова, О.К. Гаврилюк, Т.О. Гнатюк, Б.О. Крімер, І.О. Курило [1]. Науковими інтересами О.А. Грішнєвої виступають економіка праці, людський капітал, соціоекономіка [2]. А.М. Колот, В.М. Данюк, О.О. Герасименко розкривають управління персоналом, соціальну відповідальність, соціальну безпеку [3]. Трактують сутності, значення, оцінювання стану, імперативів гідної праці та механізмів її розвитку; інноваційний вимір і трансформації рівня життя та регіональні диспропорції розглядають Е.М. Лібанова, О.В. Макарова, Л.М. Черенько [4; 5]. Основні засади стратегії сталого розвитку сільських територій за такими напрямками, як природно-ресурсний потенціал, поселенські аспекти, удосконалення управління сталим розвитком сільських територій, диверсифікація сільської економіки, зайнятість, підвищення життєвого добробуту та соціальний захист сільського населення; розвиток підприємництва й обслуговуючої кооперації, інноваційне забезпечення, визначають Ю.О. Лупенко, О.Г. Шпикуляк, М.Й. Малік, В.Я. Месель-Веселяк [6]. Формування інноваційної зайнятості в умовах модернізації економіки та трансформації суспільних відносин, а також соціальні проблеми ринку розкривають Л.С. Лісогор [7] та інші вчені. Незважаючи на значний інтерес багатьох науковців до проблем людського розвитку, багато питань, пов'язаних з особливостями та вимірами рівня людського розвитку, в сучасних умовах залишаються відкритими.

Мета статті полягає у поглибленні наукових засад формування, оцінювання й розширення можливостей зростання рівня людського розвитку.

Виклад основного матеріалу. Рівень людського розвитку поєднує досягнення певного ступеня економічного, соціально-політичного, демографічного та інтелектуального розвитку країни загалом. Напруга на нашій планеті відображає проблеми, з якими стикаються багато наших суспільств. Це не просто випадковість, справді, планетарні дисбаланси та соціальні дисбаланси посилюють один одного. У звіті за 2019 рік розкрито багато нерівностей у розвитку людства, які продовжують зростати. Зміна клімату серед інших небезпечних змін на планетному рівні лише погіршить їх. Соціальна мобільність падає, соціальна нестабільність зростає. Викликають занепокоєння ознаки демократичного відступу та зростання авторитаризму. Колективні дії щодо будь-чого – від COVID-19 до кліматичних змін – ускладнюються на тлі соціальної роздробленості.

За ступенем зростання рівня життя й задоволення первинних потреб, таких як їжа, одяг, житло, на перший план виходять цінності іншого порядку, зокрема прагнення політичної та економічної свободи, творчості, дозвілля, поваги, залучення до культури та науки, творча й суспільна активність, збереження природи та життя у злагоді з нею [4, с. 5], тому для оцінювання розвитку країни, окрім аналізу традиційних макроекономічних показників, таких як обсяг валового внутрішнього продукту та середньодушовий дохід, необхідно також використовувати індекс людського розвитку. Індекс людського розвитку – це інтегральний показник, що розраховується щорічно для міждержавного порівняння й вимірювання рівня життя, грамотності, освіченості і довголіття як основних характеристик людського потенціалу досліджуваної території. Він є стандартним інструментом під час загального порівняння рівня життя різних країн і регіонів.

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2017 року змінено порядок і національну методику проведено розрахунку індексу регіонального людського розвитку та визначено статистичним показником оцінку якості життя, що розраховується за напрямками та показ-

никами. Розрахунок індексу регіонального людського розвитку проводиться щороку Мінрегіоном на підставі наявних даних офіційної статистики, інформації центральних органів виконавчої влади. Показниками, що застосовуються для розрахунку індексу регіонального людського розвитку, є такі:

– довге та здорове життя, а саме середня очікувана тривалість життя при народженні, років; загальний коефіцієнт приросту (скорочення) чисельності населення на 1 000 осіб наявного населення, проміле; коефіцієнт смертності від навмисного самоушкодження на 100 тис. осіб наявного населення, просантиміле;

– добробут і гідні умови праці, а саме обсяг видатків місцевих бюджетів (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) на одну особу, гривень; відношення середньої заробітної плати до мінімальної, разів; рівень працевлаштування зареєстрованих безробітних, відсотків до кількості громадян, які мали статус безробітного протягом року;

– освіта, зокрема чистий показник охоплення дошкільними навчальними закладами дітей віком від трьох до п'ять років, відсотків до загальної кількості дітей такого віку; кількість випускників вищих навчальних закладів I–IV рівнів акредитації, відсотків до загальної кількості населення віком 25–70 років [9].

Перш ніж перейти до оцінювання прогресу, розглянемо розташування регіонів України за

Індексом людського розвитку на рейтинговій шкалі за двома варіантами розрахунків, а саме національною та методикою ООН. Результати проведеного групування інтегральної оцінки рівня людського розвитку у 2010 році та 2019 році наведено в табл. 1.

Встановлення стандартних або цільових значень дає змогу отримати низку додаткових аналітичних можливостей (вимірювання прогресу людського розвитку за окремими аспектами та загалом, порівняння окремих регіонів за ступенем прогресу та аналіз ступеня досягнення цільових показників).

Як видно з даних табл. 1, групування рівнів людського розвитку, визначених за національною методикою у 2010 році, показує, що у четвертій групі з найнижчими показниками перебували три області, такі як Херсонська, Кіровоградська, Житомирська. У першій групі з найвищими значеннями інтегральної оцінки рівня людського розвитку знаходяться 6 областей, а за національною методикою там були 4 області, такі як Харківська, Чернівецька, Закарпатська, Київська. Слід відзначити, що, згідно з адаптованою методикою ООН, до національної групи із середнім рівнем увійшли три області з найнижчими показниками в Україні, а всі інші досягнули високого світового рівня людського розвитку.

Проведене групування рівня людського розвитку у 2019 році свідчить про те, що

Таблиця 1

**Групування рівнів людського розвитку
за національною та адаптованою методиками ООН**

ГРУПИ	2010 рік				2017 рік			
	Діапазон змін ІЛР		Кількість областей		Діапазон змін ІЛР		Кількість областей	
	Національна методика	Адаптовано до методики ООН	Національна методика	Адаптовано до методики ООН	Національна методика	Адаптовано до методики ООН	Національна методика	Адаптовано до методики ООН
1 група (дуже високий)	понад 3,7	вище 0,800	10	–	понад 0,800	вище 0,800	–	19
2 група (високий)	3,6–3,7	0,800–0,700	5	22	0,700–0,800	0,700–0,800	3	3
3 група (середній)	3,5–3,6	0,551–0,699	8	3	0,551–0,699	0,551–0,699	19	–
4 група (низький)	до 3,5	до 0,550	3	–	до 0,550	до 0,550	–	–

Джерело: розраховано авторами

четверта група з найнижчими показниками інтегральної оцінки ІЛР відсутня, до третьої увійшли 19 областей, а до другої – 3. За національною методикою, до трійки лідерів потрапили Київська, Львівська, та Харківська області. В аутсайдерах за національною методикою перебувають 3 області, такі як Кіровоградська, Чернігівська та Херсонська. За адаптованою нами міжнародною методикою, високий рівень ІЛР мають Кіровоградська, Чернігівська та Херсонська області, а всі інші мають дуже високий ІЛР. Варто сказати про відсутність низького та середнього рівнів людського розвитку за методикою ООН та досягнення високого індексу у 2019 році. Ситуація не змінилась у Запорізькій та Миколаївській областях.

Загалом можна відзначити позитивну тенденцію зростання рівня людського розвитку загалом по Україні та у всіх регіонах, за винятком відсутності даних на тимчасово окупованих територіях Донецької і Луганської областей та АР Крим. Слід зазначити, що, крім підвищення рівня людського розвитку, відбулося зменшення величини розривів між вищим та середнім рівнями людського розвитку, що хоча й не заперечує тенденцію зростання, але свідчить про скорочення розривів міжобласних рівнів людського розвитку за особливостями динамічних зрушень у рейтингах ІЛР за 2010–2019 роки.

Якщо шкалу значень інтегрального індексу людського розвитку поділити на 2 групи за визначеним середнім значенням за охоплення дослідженням період, то можна побачити, що у 2010 році до групи нижче середнього рівня входило 16 регіонів, у 2019 році туди увійшли 15 регіонів за значеннями індексу людського розвитку (рис. 1).

Якщо розглядати тенденції, то з 2012 року до 2018 року у більшості областей спостерігається переважання вище середнього рівня, за 2019 рік маємо тенденцію переважання нижче середнього рівня, що може бути через зміну національної методики обчислення ІЛР, а також через зміну окремих складових частин інтегрованого індексу. Незважаючи на позитивну динаміку загалом, досягнуті параметри людського розвитку в Україні відстають від «ідеальної» траєкторії, яка б мала бути за умови досягнення кожного з визначених цільових індикаторів за досліджуваний період показника 1,0.

Результати проведеного аналізу дають підстави приєднуватись до підходів HDRO щодо необхідності переосмислення показників людського розвитку. Для цього доречно представити метрики людського розвитку та врахувати те, що HDR-2019 називав «розширеними можливостями» такі аспекти життя, як доступ до

Рис. 1. Групи регіонів України за медіанним значеннями індексу людського розвитку у 2010–2019 роках

Джерело: сформовано авторами за даними [8]

Інтернету; здатність людей контролювати власне життя через свободу волі, оскільки нинішній набір можливостей ІЛР необхідний для базового добробуту, але він не охоплює багатьох речей, що покращують свободу діяльності та стійкість людського розвитку в епоху, коли діяльність штотхає системи планети до точки зламу [9].

У Доповіді про розвиток людини (HDR) за 2020 рік подвійно переконається, що свобода волі та розширення можливостей людей можуть привести до необхідних дій, якщо ми хочемо жити в рівновазі з планетою в більш справедливому світі. Для зміни шляху, яким ми рухаємося, не потрібно нічого іншого, як велике перетворення у тому, як ми живемо, працюємо та співпрацюємо. Кліматична криза, колапс біорізноманіття, закислення океану – список довгий і довший настільки, що багато вчених вважають, що вперше замість того, щоби планета формувала людей, люди свідомо формують планету. Це антропоцен – епоха людей, нова геологічна епоха. Вірусу Covid-19 знадобилося дуже мало часу, щоб викрити та використати нерівності, що перекриваються, а також слабкі місця в соціальній, економічній та політичній системах і загрожувати зворотами в людському розвитку [10].

Загалом до рейтингу увійшло 189 країн. Перше місце в рейтингу посіла Норвегія, а за нею Ірландія та Швейцарія. Також у десятку країн із найвищим коефіцієнтом людського розвитку увійшли Ірландія, Швейцарія, Гонконг, Ісландія, Німеччина, Швеція, Австралія, Нідерланди та Данія [11].

Варто зазначити, що ще рік тому Україна була на 88 позиції в рейтингу, а за період із 1990 по 2019 роки значення ІЛР України зросло з 0,706 до 0,779, збільшившись на 10,3%. Згідно з рейтингом “Human Development Reports”, що складає United Nations Development Programme (UNDP), у 2019 році Україна посіла 74 місце за Індексом людського розвитку (ІЛР).

Нині загальний коефіцієнт України дорівнює 0,779 (з максимальних 1,000). Результати проведеного прогнозування вказують на високу ймовірність перспективного росту 71–72% за логарифмічною та поліноміальною формами трендів. При цьому, відповідно до індексу, очікувана тривалість життя в Україні становить 72,1 роки. Індекс освіти, який аналізує середню тривалість навчання громадян, становить 11,4 років, а очікувана тривалість навчання населення – 15,1 років. Натомість індекс валового національного доходу на душу населення становить 13 216 доларів США.

Рис. 2. Значення індексу людського розвитку в Україні за період 1990–2019 років за даними ПРООН

Джерело: сформовано авторами за даними [11]

Дані, представлені на рис. 2, використані зі Звіту про розвиток людства за 2020 рік «Наступна межа: Розвиток людини та антропоцен», що вийшов 15 грудня 2020 року. Служба звітності про людський розвиток щороку публікує п'ять складових індексів, таких як Індекс людського розвитку (ІРЧП), Індекс людського розвитку з урахуванням нерівності (ІНДІ), Індекс гендерного розвитку (ГДІ), Індекс гендерної нерівності (ГІІ), Багатомірний індекс бідності (МРІ).

Україна продовжує крокувати вперед до кращого розвитку людського потенціалу. У глобальному масштабі Україна перебуває в категорії країн високого людського розвитку (рис. 3).

Як видно з рис. 3, ІЛР в Україні (0,779) перевищує середній світовий (0,737) та вказує на тенденцію росту. Розширення показників повинно будуватись на основі підтвердження первісних намірів підходу до заходів щодо людського та цілей сталого розвитку з огляду на структурні зміни загроз безпеці людини, такі як загрози, що виникли під час антропоцену, та збільшення використання цифрових технологій; погрози безпеці людини, пов'язані з жорстокими конфлік-

тами з урахуванням нових форм як внутрішньодержавного, так і міжособистісного насильства; невпевненість людини як загроза людському розвитку, що проявляється як економічна безпека, загроза здоров'ю, домашнє насильство, багатомірна нерівність, дискримінація та поляризація; нові прагнення та нові відповіді у складні часи, зосереджені на перегляді концепції безпеки людини та визначенні потенційних відповідей для задоволення прагнень людей у XXI столітті [12].

Вважаємо, що світ потребує покажчика простого для розуміння та зрозумілого для інтерпретації, щоби враховувати складність розвитку, розширення можливостей, забезпечення безпеки та соціальної відповідальності. Ці галузі важко виміряти, але вони життєво важливі для майбутнього людства.

Висновки. Окресливши вищезгадані проблеми, вважаємо, що доцільно зазначити, що людським розвитком можна назвати процес збільшення загальних можливостей реалізації людини в усіх сферах життєдіяльності суспільства за рахунок підвищення потенціалу та функціональності, здатності людей контролювати власне життя через свободу та дотримання соціальної відповідаль-

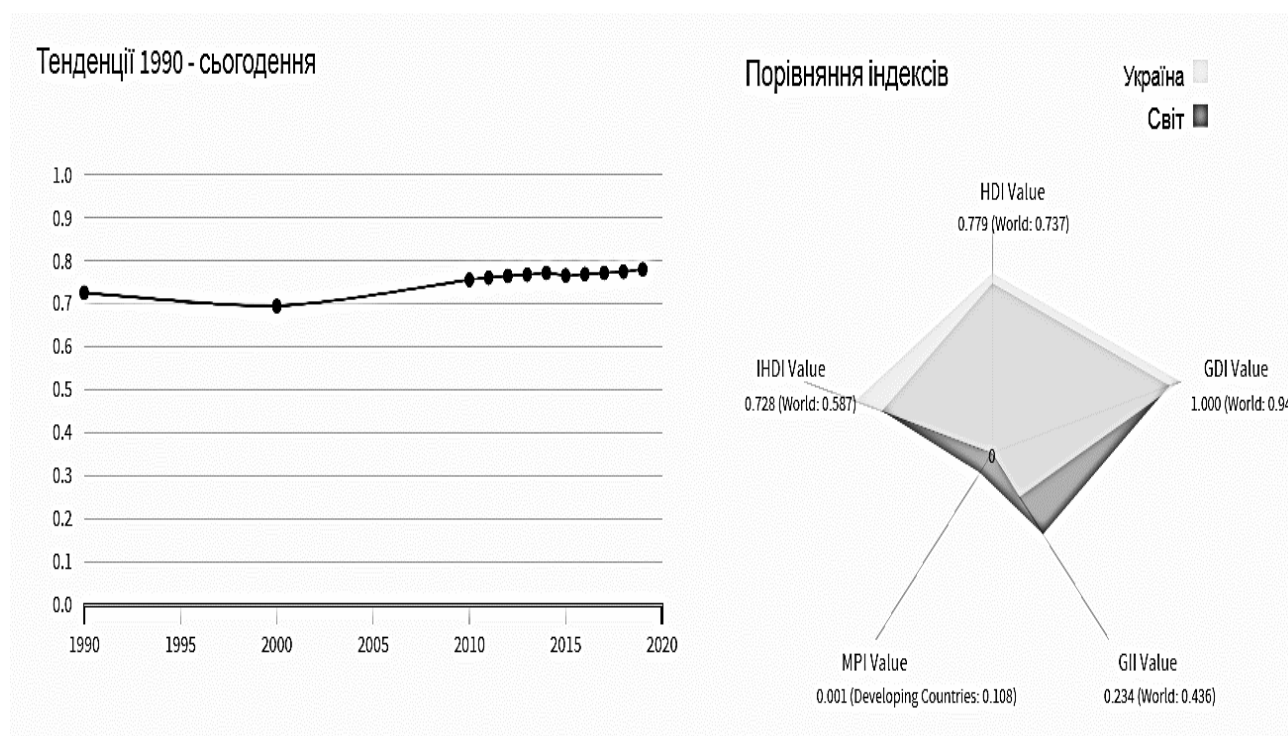

Рис. 3. Порівняння індексів людського розвитку України та світу

Джерело: сформовано авторами за даними [11]

ності. Встановлено, що у п'ятірку держав із дуже високим рівнем людського розвитку у світі входять Норвегія, Ірландія, Швейцарія, Гонконг, Ісландія. У глобальному масштабі Україна перебуває в категорії країн високого людського розвитку. Доведено, що оцінка прогресу вказує на зростання значення інтегрального індексу людського розвитку в Україні загалом, майже всі регіони досягли певного прогресу. Розкрито основні умови для сталого та високого рівня людського розвитку, такі як довге та здорове життя, добробут і гідні умови праці, освіта, соціальна відповідальність, активне суспільне життя на основі забезпечення необхідних для цього ресурсів та безпеки людини, громади, суспільства, бізнесу, держави, світу.

Встановлено, що планетарні та соціальні дисбаланси посилюють один одного. Вивчено нерівності в людському розвитку, такі як сильно поширені розбіжності, незважаючи на досягнення у зменшенні крайніх депривацій; нове покоління нерівностей, що мають розбіжності в розширених можливостях, незважаючи на зближення основних можливостей; накопичення нерівності протягом життя, що часто відображає глибокий дисбаланс влади; необхідність оцінювання нерівностей та реагування на них, що вимагає розширення можливостей, революції метрик, заходів щодо людського та цілей сталого розвитку з огляду на структурні зміни загроз безпеці людини та формування соціальної відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Населення України. Демографічні тенденції в Україні у 2002–2019 рр. : колективна монографія / за ред. О.М. Гладуна. Київ : НАН України, Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи, 2020. 174 с.
2. Kalenyuk I., Grishnova O., Tsybmal L., Djakona A., Panchenko E. Formation of intellectual corporate capital: methods and modern trends. *Bulletin of national academy of sciences of the republic of Kazakhstan*. 2020. Vol. 6. Nr. 383. P. 182.
3. Гідна праця: імперативи, українські реалії, механізми забезпечення : монографія / А.М. Колот, В.М. Данюк, О.О. Герасименко та ін. Київ : КНЕУ, 2017. 500 с.
4. Людський розвиток в Україні: інноваційний вимір : колективна монографія / за ред. Е.М. Лібанової. Київ : Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України, 2008. 316 с.
5. Людський розвиток в Україні: трансформація рівня життя та регіональні диспропорції : колективна монографія / відп. за випуск Л.М. Черенько, О.В. Макарова ; за ред. Е.М. Лібанової. Київ, 2012. 436 с.
6. Перспективні форми організації господарської діяльності на селі : наукова доповідь / Ю.О. Лупенко, О.Г. Шпикуляк, В.Я. Месель-Веселяк та ін. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2019. 114 с.
7. Лісогор Л.С. Формування інноваційної зайнятості в умовах модернізації економіки та трансформації суспільних відносин. *Економіка і організація управління*. 2016. № 3(23).
8. Розрахунок індексу регіонального людського розвитку за 2019 рік. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/monitorynh/monitorynh-monitorynh/rozrahunok-indeksu-regionalnogo-lyudskogo-rozvytku/rozrahunok-indeksu-regionalnogo-lyudskogo-rozvytku-za-2019-rik> (дата звернення: 07.05.2020).
9. Порядок і методика проведення розрахунку індексу регіонального людського розвитку : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2017 року № 1029. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/deyaki-pitannya-udoskonalennya-sistemi-monitoringu-ta-ocinki-rezultativnosti-realizaciyi-derzhavnoyi-regionalnoyi-politiki> (дата звернення: 10.05.2020).
10. Human Development Report 2020 The Next Frontier: Human Development and the Anthropocene Briefing note for countries on the 2020 URL: <http://hdr.undp.org/sites/default/files/Country-Profiles/UKR.pdf> (дата звернення: 10.05.2020).
11. Вимірювання прогресу в розвитку за межами доходу: святкування 30 років ІРЧП. URL: <http://hdr.undp.org/en/content/measuring-development-progress-beyond-income-celebrating-30-years-hdi> (дата звернення: 05.05.2020).
12. Звіт про розвиток людського розвитку переглядає концепцію безпеки людини в 2021 році. URL: <http://hdr.undp.org/en/new-gen-human-security> (дата звернення: 11.05.2020).

References:

1. Hladun O.M. (2020). Nasedennia Ukrainy. Demohrafichni tendentsii v Ukraini u 2002–2019 rr. [The population of Ukraine. Demographic trends in Ukraine in 2002–2019]: monohr. Kyiv: NAS of Ukraine, Institute of Demography and Social Studies of M.V. Ptukha. (in Ukrainian)
2. Kalenyuk I., Grishnova O., Tsybal L., Djakona A., Panchenko E., (2020) Formation of intellectual corporate capital: methods and modern trends. *Bulletin of National academy of sciences of The Republic of Kazakhstan*, vol. 6, no. 383, p. 182.
3. Kolot A.M., Daniuk V.M., Herasymenko O.O. (2017) Hidna pratsia: imperatyvy, ukraïnski realii, mekhanizmy zabezpechennia [Decent work: imperatives, Ukrainian realities, mechanisms of provision: monograph]. Kyiv: KNEU. (in Ukrainian)
4. Libanova E.M. (ed.) (2008) Liudskyi rozvytok v Ukraini: innovatsiinyi vymir [Human development in Ukraine: innovative dimension (collective monograph)]. Kyiv: NAS of Ukraine, Institute of Demography and Social Studies of M.V. Ptukha. (in Ukrainian)
5. Libanova E.M., Cherenko L.M., Makarova O.V. (2012) Liudskyi rozvytok v Ukraini: transformatsiia rivnia zhyttia ta rehionalni dysproportsii [Human development in Ukraine: transformation of living standards and regional disparities (collective monograph)]. Kyiv: NAS of Ukraine, Institute of Demography and Social Studies of M.V. Ptukha. (in Ukrainian)
6. Lupenko Yu.O., Shpykuliak O.H., Mesel-Veseliak V.Ya., other. (2019) Perspektyvni formy orhanyzatsii hospodarskoi diialnosti na seli: naukova dopovid [Perspective forms of organization of economic activity in the countryside: scientific report]. Kyiv: National Research Center “Institute of Agrarian Economics”. (in Ukrainian)
7. Lisohor L.S. (2016) Formuvannia innovatsiinoi zainiatosti v umovakh modernizatsii ekonomiky ta transformatsii suspilnykh vidnosyn [Formation of innovative employment in the conditions of modernization of economy and transformation of public relations]. *Economics and organization of management*, no. 3(23). (in Ukrainian)
8. Rozrakhunok indeksu rehionalnoho liudskoho rozvytku za 2019 rik [Calculation of the regional human development index for 2019]. Available at: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/monitorynh/monitorynh-monitorynh/rozrakhunok-indeksu-regionalnogo-lyudskogo-rozvytku/rozrakhunok-indeksu-regionalnogo-lyudskogo-rozvytku-za-2019-rik> (accessed 7 May 2020).
9. Poriadok i metodyka provedennia rozrakhunku indeksu rehionalnoho liudskoho rozvytku: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 20 hrudnia 2017 roku № 1029 [The procedure and methodology for calculating the index of regional human development: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of December 20, 2017 № 1029]. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-udoskonalennya-sistemi-monitoringu-ta-ocinki-rezultativnosti-realizaciyi-derzhavnoyi-regionalnoyi-politiki> (accessed 10 May 2020).
10. Human Development Report 2020 The Next Frontier: Human Development and the Anthropocene Briefing note for countries on the 2020. Available at: <http://hdr.undp.org/sites/default/files/Country-Profiles/UKR.pdf> (accessed 10 May 2020).
11. Vymiriuvannia prohresu v rozvytku za mezhamy dokhodu: sviatkuvannia 30 rokiv IRChP [Measuring progress in development beyond income: celebrating 30 years of HDI]. Available at: <http://hdr.undp.org/en/content/measuring-development-progress-beyond-income-celebrating-30-years-hdi> (accessed: 5 May 2020).
12. Zvit pro rozvytok liudskoho rozvytku perehliane kontseptsiiu bezpeky liudyny v 2021 rotsi [The Human Development Report will review the concept of human security in 2021]. Available at: <http://hdr.undp.org/en/new-gen-human-security> (accessed 11 May 2020).

Voloshchuk Kateryna, Voloshchuk Yuliia
State Agrarian and Engineering University in Podilia

FORMATION, ASSESSMENT AND EXPANDING OPPORTUNITIES FOR GROWTH OF THE LEVEL OF HUMAN DEVELOPMENT

The article is devoted to the identification of global and regional trends, identification of problems, and determinants of influence on the expansion of opportunities for growth in human development. Planetary and social imbalances are reinforced, many inequalities in human development continue to grow, social mobility is declining, signs of democratic retreat and growing authoritarianism are a cause for concern, and collective action on anything from COVID-19 to climate change is becoming more difficult in the face of social fragmentation, inconsistencies in government actions for financial, administrative, and organizational support. Confirmed the growth of living standards and the satisfaction of basic needs, and the emergence of values of another order: the desire for political and economic freedom, creativity, leisure, respect, involvement in culture and science, creative and social activity, nature conservation, and living in harmony with it. The indicators used to calculate the human development index on the rating scale according to two calculation options: national and UN methodology are considered. The levels of human development were grouped according to the national and adapted UN methodology. The location of the regions of Ukraine according to the Human Development Index on the rating scale according to two variants of calculations is determined. There is a positive trend of increasing human development in Ukraine and in all regions and reducing the gap between higher and middle levels, which does not deny the growth trend, but indicates a reduction in gaps in inter-regional levels of human development in terms of dynamic changes. Despite the positive dynamics in general, the achieved parameters of human development in Ukraine lag behind the “ideal” trajectory. The expansion of indicators should be based on the confirmation of the original intentions of the approach to human activities and sustainable development goals, taking into account structural changes in threats to human security. The need to rethink indicators and the appropriateness of metrics is justified, taking into account the expansion of opportunities such as Internet access, people’s ability to control their lives through freedom of activity and social responsibility, and ensuring sustainable human development.

Key words: tendencies, levels, human development, metrics, goals, security, index, social imbalances, inequalities, mobility, nature, opportunities, activity, actions.

JEL classification: O15, R10, P46